

ИГОР МАРОЈЕВИЋ

ДИГИТАЛ-РЕАЛИЗАМ

Ретки зналци који би помислили да је термин дигитал-реализам* преузет из дискурса промишљања нове фотографије, били би у криву. На то би требало да упути и дистинктивна цртица између двеју речи. Дотична синтагма се односи на књижевност, иако до сада то није било поље њеног кориштења. Али књижевност јесте право поље за нове речи, зар не?

Чему цртица? Због скраћенице: није у питању (само) дигитални, него и дигитализовани реализам, књижевна обрада стварности која признаје дигиталност као озбиљну, ако не и кључну компоненту савремене свакидашњице. Другачији приступ био би хировит и игнорантски: рецентна стварност је најснажније разликована од пређашњих по количини произведених информација; у само неколико деценија, више их је пуштено у јавну употребу него у остатку трајања човечанства. То је толика квантитативна промена, да постаје и квалитативна. Њени су синоними: брзина и (страховито) убрзање. Тако је дигиталност и једна од кључних одредница духа времена (*Zeitgeist*), који није мода него филозофска категорија везана за ауторе попут Монтења, Хегела, Карлајла...

Апсолутна већина нових информација производи се или емитује преко интернета, најдиректније зависног од дигиталних технологија рачунара. Отуда су мотиви дигитал(/изова/но)-реалистичке књижевности сви они који имају тесне везе са областима и стварима које извор налазе у дигиталности: Мрежа и друштвене мреже, и-мејлови и сервери, компјутер у најширем значењу те речи, софтвери, мобилни телефони и нова технологија...

* Термин који описује настајући роман *PR* Александра Илића и настајућу књигу прича *Београђанке* – па једним делом и роман *Партиер* – моје незнатности.

Одатле проистиче нова тема: свакидашњица човека који има могућност служења свим овим справама и упознавању људи преко њих, особе која самим тим не може бити иста као оне из првих девет деценија двадесетог века, раније да и не помињемо. Дигитал-реализам покушава да прикаже преокупације и осећања такве особе, новог, двадесетпровековног, „убрзаног” човека, који изван дигиталне сфере готово да није замислив, осим као сатирички лик.

Толика је употреба наведених технолошких средстава да дихотомија RL (*real life*) vs виртуелни живот може да, примењено на свакидашњицу, делује застарело. И најбитнији изузетак у том смислу упућује на дигиталност јер је везив за случајеве тешких поремећаја нових облика болести зависности у којима ова дихотомија наступа као дијагноза. Примењено на (српску) књижевност: другачије мотрење диктира и поетичке разлике. Мислим на разлику између дигитал-реализма и сајбер-мистицизма, чији су досадашњи представници у српској књижевности Милорад Павић и Слободан Владушић. Њихова литература је фантастичка и, у складу са тиме, интернет, па самим тим и сведигиталност, у њој су третирани као део фантастичког, или прво проистиче из другог. Дотле се код Александра Илића – аутора кованице дигитал-реализам – у настајућем роману *PR* и код моје незнатности, у настајућој књизи прича *Београђанке*, па једним делом и у роману *Парџер*, умрежено и дигитализовано поље третира као реалистичко јер су и његови учинци на живот у двадесет првом веку крајње опипљиви и незаобилазни. Мрежа и њено признавање за неизоставну заједнички су за сајбер-мистицизам и дигитал-реализам, остало су разлике.

Ако кажемо дигитал-реализам, а не дигитал-неореализам то је зато што стари дигитални реализам у књижевности није постојао. Иначе се подразумева да дословни, старински реализам није део наше поетике: она се граничи и присно додирује са неореализмом који је моја незнатност већ користила у романима *Двадесећ* и *чејири зида*, *Парџер*, па делом и у *Мајчиној руци*, те у књигама прича *Трагачи* и *Медијерани*, а сада је то случај и у настајућој, *Београђанке*, која се, као и Илићев *PR*, у ИК „Лагуна” најављује за први квартал следеће године. У оба случаја, у питању је ипак један нови нови реализам: дигитал(/изова/ни) реализам.

Иако је овај термин потпуно нов, неформални поетички покрет њиме означен има своје књижевне претече. Али не у српској књижевности: првим ауторима који су уважили значај интернета и третирали га као део реалности сматрамо Виктора

Пељевина, Мишела Уелебека и Дагласа Копланда, а у мањој мери и Џонатана Френзена и Роберта Болања. Такође, неки стари мајстори су добро осетили време и поетички се апдејтовали: у новом роману Томаса Пинчона *Bleeding Edge* интернет има незаобилазно место. Протодигитал-реализам и дигитал-реализам се, дакле, пишу у Русији, Француској, Канади, САД, Чилеу и Шпанији, а сада и у Србији. Управо у складу са универзалношћу ове поетике.